

VII Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція
 «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ»

компоненти, а й максимально забезпечити можливості студентів зі збереження життя і здоров'я в умовах війни.

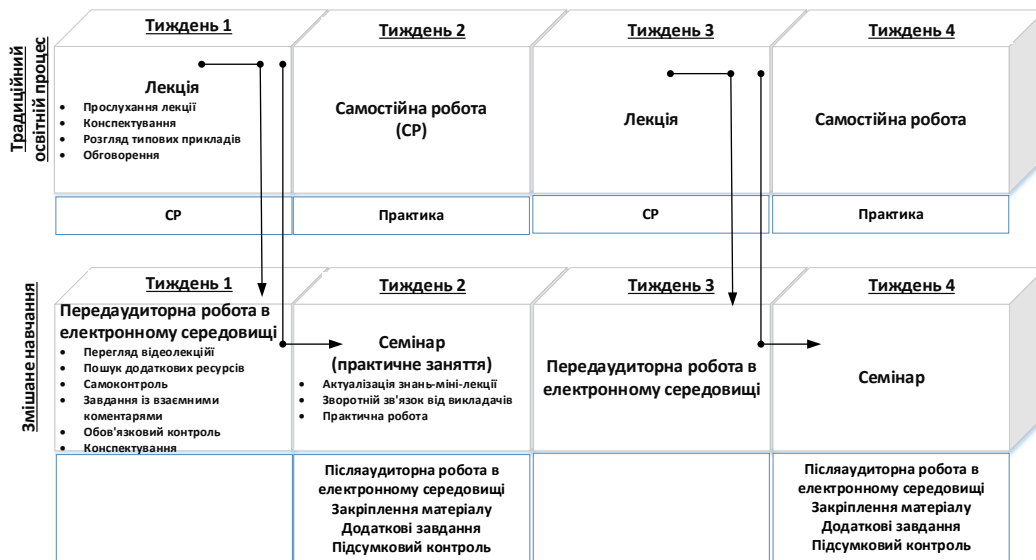

Рис. 1 Схема реалізації навчального процесу

Список використаних джерел

1. Освіта України в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичний збірник (за заг. ред. С. Шкарлет). К.: Інститут освітньої аналітики, 2022. 358 с.
2. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, (Одеса, 3 травня – 13 червня 2022 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.
3. Ліщина В., Козубцов І., Козубцова Л. Вибір педагогічних технологій навчання як ключова проблема викладач – суб'єкта освітнього процесу. Міжнародна науково-методична конференція «Інноваційні технології у військовій освіті», (Одеса, 25 червня 2021 р.). Одеса: Військова академія. 2021. С. 225–226.
4. Висоцька О.Є. Випереджаюча освіта для сталого розвитку : методологія, методика, технології. навчально-методичний посібник. Дніпропетровськ: Видавництво «Акцент ПП», 2012. 292 с.
5. Bergmann J., Sams A. Flip your classroom: reach every student in every class every day. Washington, DC: International Society for Technology in Education. 2012. Pp. 120–190.
6. Sharma, N., Appukutti, Sh., Garg, U., Mukherjee J., Mishra S. Analysis of Student's Academic Performance based on their Time Spent on Extra-Curricular Activities using Machine Learning Techniques. *International Journal of Modern Education and Computer Science (IJMECS)*. 2023. Vol.15. №1. Pp. 46–57.
7. Adebayo, E.O., Ayorinde, I.T. Efficacy of Assistive Technology for Improved Teaching and Learning in Computer Science. *International Journal of Education and Management Engineering (IJEME)*. 2022. Vol. 12. №5. Pp. 9–17.

Кравець Р. А.

доктор педагогічних наук, доцент,
 завідувач кафедри української та іноземних мов,
 Вінницький національний аграрний університет,
 krawezj@ukr.net

СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Наявні темпи євроінтеграції, глобалізації, комп'ютеризації навчального процесу, розповсюдження дистанційного навчання та створення віртуальних освітніх середовищ висувають нові вимоги до професійної компетентності викладача іноземної мови. Сучасний викладач виконує ролі методиста-практика, вихователя, педагога-дослідника й науковця. Цілісний розвиток особистості є основою для підготовки компетентного викладача іноземної

мови й гармонізації всіх аспектів його діяльності. Відтак виникає необхідність створити комплексну характеристику ключових компетенцій викладача іноземної мови згідно з європейськими стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості вищої освіти.

Рада Європи зацентувала увагу на обов'язковості забезпечення належної якості освіти й рівного доступу до неї всіх верств населення з метою задоволення їхніх освітніх потреб, самоствердження, набуття певних компетенцій, незалежно від особистісних, соціальних, культурних або економічних обставин. Компетенції визначають як сукупність знань, умінь і ставлень, характерних для певного контексту. Ключові компетенції – це компетенції, які всі індивіди потребують для особистісної самореалізації й розвитку, активного громадянського життя, соціальної інтеграції та працевлаштування. Вони продиктовані переходом до інформаційного суспільства, в якому пріоритетним постає не просте накопичення здобувачами вищої освіти предметних знань, умінь і навичок, а формування вмій учитися, опанування навичками пошуку інформації, здатності до саморозвитку й самонавчання впродовж життя. Саме ці новоутворення стають атрибутивними характеристиками професійної діяльності особистості викладача іноземної мови [8, с. 13–14].

Європейська комісія сформулювала список ключових компетенцій, спираючись на логічно визначену схему: *вивчати – шукати – думати – співпрацювати – діяти – адаптуватися*. Розробники рекомендацій щодо формування ключових компетенцій для європейських університетів керувалися концепцією про універсальний характер природничо-наукової й соціально-гуманітарної підготовки, на основі якої має вибудовуватися якісна фахова підготовка. У цьому нормативному документі зазначено, що у зв'язку з глобалізацією перед Європейським Союзом постають нові виклики, і кожний громадянин потребує оволодіння ключовими компетенціями для успішного адаптування до швидко змінюваного й тісно пов'язаного світу. Там також зазначено, що освіта виконує двояку роль: економічну й соціальну. Вона посідає важливе місце в забезпеченні опанування ключовими компетенціями, які уможливають конструктивне функціонування громадян Європи в полікультурному світі. У 2019 році Європейська комісія виокремлює вісім ключових компетенцій та сім наскрізних навичок і вмій, якими повинен опанувати кожний європейець у ЗВО. До ключових відносять: уміння спілкуватись рідною мовою; уміння спілкуватись іноземними мовами; математичну та базові компетенції в природничій та технологічній галузі; інформаційно-комунікаційну компетенцію; уміння вчитися; соціальну та громадянську компетенції; підприємницьку та лідерську компетенції; культурну обізнаність та розуміння специфіки вираження різних культур. Як наскрізні навички та вміння детермінують: розв'язання проблем, уміння оцінювати ризики, ініціативність, уміння ухвалювати рішення, конструктивне управління емоціями, критичне мислення, креативність [9]. В контексті професійної підготовки викладачів іноземної мови вони набувають особливого значення.

У широкому значенні компетенції викладачів іноземної мови можна класифікувати на три групи: персональні, соціальні, спеціальні. В. Баркасі відводить їм роль посередників між рідною й іноземною культурами, а ці компетенції виступають складовими професійної компетентності. Професійна компетентність викладача іноземної мови – це інтегративне особистісне утворення, яке містить сукупність когнітивно-технологічної, соціальної, аутопсихологічної, персональної та полікультурної складових [1, с. 2–3]. Відтак викладачі іноземної мови мають бути повинні підготовлені виконувати такі види професійної діяльності: науково-дослідну, навчальну, корекційно-розвивальну, соціально-педагогічну, консультативну, організаційно-виховну, культурно-просвітницьку.

Більш розгалужену структуру компетентності викладача іноземної мови подає С. Ніколаєва. Автор презентує чотири блоки компетенцій: 1) іншомовна комунікативна компетенція, яка включає у себе мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенції; 2) професійна компетенція, до складу якої входять філологічна, психолого-педагогічна й методична компетенції; 3) іншомовна професійно-комунікативна компетенція, у якій гармонійно поєднані

мовна професійно-орієнтована компетенція, мовленнєва професійно-орієнтована компетенція, соціокультурна професійно-орієнтована компетенція; 4) загальна компетенція, що синтезує у собі інструментальну, міжособистісну та системну компетенції [4, с. 15].

Професійну компетентність викладача іноземної мови І. Сverdлова і М. Рубцова оцінюють за такими компетенціями: *професійною* – предметні знання зі спеціальності, загальнонаукові знання, володіння методикою викладання іноземних мов, обізнаність з усіма стандартами вищої освіти, програмними вимогами, орієнтування в освітньому середовищі; *соціальною* – здатність до самоврядування, вміння співпрацювати в колективі, соціальна активність, здатність приймати відповідальні рішення; *особистісною* – здатність до самоосвіти, саморозвитку, здатність до рефлексії, уміння бути самокритичним, готовність приймати різні точки зору; *педагогічною* – комунікативні вміння, соціокультурні знання, здатність проводити наукові дослідження, володіння інформаційними технологіями [6, с. 86].

Цікавими, на наш погляд, є міркування І. Сологор і В. Костенко щодо професійної компетентності викладача іноземної мови. Науковці трактують її як інтегральну властивість особистості, про сформованість якої свідчать такі компетенції: професійна (дидактична, психологічна, методична), лінгвістична (філологічна), комунікативна, соціокультурна, інформаційна, проектна, рефлексивна. Слушною вважаємо позицію І. Сологор та В. Костенко в питанні, що лише компетентний викладач іноземної мови повною мірою розуміє свою відповідальність за становлення різнобічної особистості студента, успішно планує індивідуальну освітню траєкторію розвитку, перманентно підтримує зворотний зв'язок, прогнозує швидкість і рівень оволодіння актуальними знаннями, вміннями, навичками [7, с. 68]. Характеризуючи професійну компетентність викладача іноземної мови, можна детермінувати комунікативний, соціолінгвістичний, прагматичний компоненти. Так, О. Савченко до комунікативного компонента відносить: 1) лексичну компетенцію – знання загальнонаукового та термінологічного складу мови, вміння використовувати сталі вирази, словосполучення, наукову фразеологію в спілкуванні на рецептивному й продуктивному рівнях; 2) граматичну компетенцію – знання граматичних правил, розуміння основних граматичних явищ сучасної іноземної мови, що необхідні для правильного письма, ведення бесіди, опрацювання автентичних текстів; 3) семантичну компетенцію – знання можливих способів вираження значення, визначення термінологічних одиниць і вміння їх використовувати в мові через референцію, конотацію, вміння розуміти граматичну семантику і встановлювати зв'язки між лексичними одиницями (родовидові, синонімічні); 4) фонологічну компетенцію – знання й уміння сприймати та відтворювати фонемі, їхні артикуляційно-акустичні характеристики (твердість – м'якість, дзвінкість – глухість, лабіалізацію тощо), фонетичну організацію слів (словесний наголос, понятійно-смыслову структуру), просодіку (інтонацію, ритм, наголос), фонетичну редукцію (випадання голосного, асиміляцію, редукцію голосних) [5, с. 220–221].

На думку С. Галецького, іншомовна комунікативна компетентність викладача іноземної мови включає в себе іншомовну, мовну, соціокультурну, навчальну, дослідницьку, організаційну, дискурсивну, стратегічну та рефлексивну компетенції. За допомогою «Індикаторного методу оцінювання комунікативної компетентності майбутніх філологів» науковець описав їхнє функціональне навантаження. У його трактуванні *іншомовна компетенція* виступає здатністю й готовністю спілкуватися іноземною мовою; *мовна компетенція* являє собою сукупність знань про мову, правила спілкування, оптимальне використання отриманих знань у професійній діяльності, уміння користуватися інформаційними джерелами. *Соціокультурна компетенція* – здатність використовувати соціокультурний контекст у викладанні іноземної мови. Підґрунтям *навчальної компетенції* є сформована здатність до засвоєння нової інформації, що має професійне значення. *Дослідницька компетенція* доповнює навчальну і передбачає здатність вийти за

межі стандартного розуміння навчальної інформації за допомогою спеціально організованих наукових пошуків в обраній галузі знання. *Стратегічна компетенція* дозволяє стати більш самостійними в оволодінні іноземною мовою, передбачає реалізацію метакогнітивних, когнітивних, емоційних і соціальних стратегій у процесі викладання іноземної мови. *Дискурсивна компетенція* відображає здатність створювати чи сприймати певні дискурси відповідно до комунікативної ситуації. Погоджуємося з С. Галецьким, що сприйняття дискурсу має ґрунтуватися на аудіовізуальному уявленні та презентації комунікативної ситуації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [2, с. 28–29].

Соціолінгвістична компетенція стосується соціокультурних умов використання мови й передбачає дотримання норм, законів, правил ввічливості, традицій, які впливають на людину як представника певної соціальної групи й регулюють стосунки між представниками різних культур, поколінь, статей тощо. Показниками соціолінгвістичної компетенції є здатність вибирати і використовувати адекватні мовні форми й засоби відповідно до комунікативної ситуації та соціальних ролей учасників спілкування. Це вимагає також знань про семантичні особливості слів і виразів, їхню словозміну залежно від стилю та характеру спілкування, того ефекту, який вони можуть справити на співрозмовника [3, с. 59].

Прагматичну складову становлять дискурсивна та функціональна компетенції. Дискурсивна компетенція являє собою уміння володіти різними видами дискурсів, здатність обирати оптимальний тип дискурсу, який відповідає комунікативній меті. Зі свого боку функціональна компетенція постає як уміння висловлювати власні міркування (впевненість, пораду, спонукання, зацікавленість, згоду, настанову, переконання, аргументи тощо), розповідати про певні події, пояснювати та коментувати факти, з'ясовувати погляди інших людей. Отже, викладач іноземної мови має володіти вміннями використовувати різні функціонально-семантичні типи текстів для усного або письмового опису наукових понять і професійних питань.

Соціолінгвістична складова професійної компетентності викладача іноземної мови відображає знання про лінгвістичні маркери професійних і соціальних взаємин, які різняться залежно від статусу та стосунків співрозмовників, регістру дискурсу, й відображені у використанні прийнятних форм звернення, правил ввічливості, здатності розпізнавати мовні особливості людини за її соціальною та етнічною належністю, походженням, що певною мірою проявляються на різних рівнях – у лексиці, граматиці, фонетиці, манері висловлювання думок. Під час викладання іноземної мови також варто враховувати специфічні вимоги, майбутню сферу професійної діяльності здобувачів вищої освіти, умови праці, систему виробничих зв'язків, предметно-технологічний та соціально-психологічний контексти.

На основі аналізу науково-педагогічних праць присвячених питанням фахової підготовки і нормативних документів, які регулюють забезпечення якості вищої освіти, було з'ясовано, що для успішного виконання своїх професійних обов'язків сучасний викладач іноземної мови має володіти низкою ключових компетенцій. Серед них особливе місце посідають комунікативна, навчальна, дослідницька, організаційна, дискурсивна, стратегічна, рефлексивна, функціональна, соціокультурна та соціолінгвістична компетенції. Подальші перспективи наукових досліджень вбачаємо у розробці електронного навчально-методичного комплексу формування професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Баркасі В. В. Професійні компетенції майбутніх викладачів іноземних мов у сучасному суспільстві. *Молодий вчений*. 2017. № 4.1 (44.1). С. 1–4.
2. Галецький С. Структура комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 5–6 (99–100). С. 24–37.
3. Король С. Соціолінгвістичний аспект у навчанні майбутніх вчителів іноземної мови. *Педагогічний дискурс*. 2016. № 21. С. 58–63.
4. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці). Київ: Ленвіт, 2008. 285 с.

5. Савченко О. В. Компетентнісний підхід у навчанні іноземної мови і склад професійно-комунікативної компетенції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 2. Ч. 2. С. 218–224.
6. Свердлова І. О., Рубцова М. А. Оцінювання професійної компетенції учителя іноземної мови. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2021. Випуск 93. С. 84–89.
7. Сологор І. М., Костенко В. Г. Складові професійної компетенції викладача іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі. *Наука та освіта – новий вимір. Серія: Педагогіка та психологія*. 2015. № 69. С. 67–69.
8. Commission Staff Working Document Accompanying the Document Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 104 p.
9. Key Competences for Lifelong Learning. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. 20 p.

Кричковський І.С.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 015.38 «Професійна освіта (Транспорт)»

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
igor4yk2011@gmail.com

Івах О.Р.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 015.38 «Професійна освіта (Транспорт)»

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
samsung.v26br@gmail.com

Табас В.І.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 015.38 «Професійна освіта (Транспорт)»

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Roga321q@gmail.com

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

Оскільки у процесі інформатизації суспільства основним продуктом споживання є інформація, то технології спрямовані на обробку, передачу та перетворення інформації стали називати інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ).

Особлива роль інформатизації суспільства належить системі освіти, оскільки освіта виступає, з одного боку, як споживач інформації, з іншого, як творець нових інформаційних технологій (завдяки яким випускаються кваліфіковані кадри). Оскільки вміння працювати з інформацією стає одним із пріоритетів сучасної людини, то основним завданням системи освіти є формування у студентів здатності до критичного мислення.

Під інформатизацією освіти розуміють процес забезпечення сфери освіти методологією, технологією та практикою розробки та оптимального використання сучасних ІК-технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання та виховання.

Не слід вважати, що використання засобів інформатизації виправдане у всіх сферах освітньої діяльності, інформатизація освіти має і негативні аспекти. Позитивні та негативні фактори інформатизації освіти необхідно знати та враховувати у практичній діяльності кожному науково-педагогічному працівнику [2].

Використання засобів ІКТ у системі підготовки студентів призводить до збагачення педагогічної та організаційної діяльності ЗВО наступними важливими аспектами:

- вдосконалення методів і технологій відбору та формування змісту освіти;